

# З ЮРИДИЧНОЇ ПРАКТИКИ

Справа № 1111/5301/12  
2/1111/1323/12

## РІШЕННЯ ІМЕНЕМ УКРАЇНИ

23 грудня 2013 р. Ленінський районний суд м. Кіровограда у складі: головуючого – судді: Драного В.В.

при секретарях: Шиптенко Ю.О., Дудко І.С.

роздглянувши у відкритому судовому засіданні в залі суду у м. Кіровограді цивільну справу за позовом ОСОБА\_1, яка діє в своїх інтересах та в інтересах малолітнього ОСОБА\_2, ОСОБА\_3, до Кіровоградської обласної лікарні управління охорони здоров'я Кіровоградської обласної державної адміністрації, треті особи: ОСОБА\_4, ОСОБА\_5, Управління охорони здоров'я Кіровоградської обласної державної адміністрації про стягнення моральної та матеріальної шкоди, –

### ВСТАНОВИВ:

Позивач ОСОБА\_1, яка діє також в інтересах малолітнього ОСОБА\_2, ОСОБА\_3, звернулися до суду з позовом до Кіровоградської обласної лікарні управління охорони здоров'я Кіровоградської обласної державної адміністрації про стягнення моральної та матеріальної шкоди. В обґрунтування позовних вимог зазначили, що ІНФОРМАЦІЯ\_3 року їхня донька і мати малолітньої дитини ОСОБА\_6 – ОСОБА\_7 померла в реанімаційному відділенні Кіровоградської обласної лікарні, в зв'язку з чим 11 березня 2008 р. прокурором Ленінського району м. Кіровограда порушив кримінальну справу за ст. 140 ч. 1 КК України. Їх у цій кримінальній справі визнано потерпілими.

Перед тим, а саме 19 листопада 2007 р., ОСОБА\_7 за скеруванням Кіровоградської обласної стоматологічної поліклініки звернулася до хірургічного стоматологічного відділення Кіровоградської обласної лікарні зі скаргами на біль в області двох зубів. Лікуючим лікарем їй було призначено лікаря-хірурга-стоматолога лікарні ОСОБА\_5. Як було з'ясовано в ході досудового слідства і судового розгляду в кримінальній справі № 1-2/2011 Компаніївського районного суду Кіровоградської області, при надходженні ОСОБА\_7 до відділення, завідуючий відділенням

ОСОБА\_8 та лікуючий лікар ОСОБА\_5 неналежним чином виконали покладені на них обов'язки, внаслідок недбалого та несумлінного до них ставлення, поставили хворій неправильний попередній діагноз і призначили неправильне лікування у вигляді компресів та застосування ультрависоких частот, тоді як таке лікування їй було протипоказане, і при цьому несвоєчасно видалили хворий зуб, несвоєчасно та неадекватно провели розтини флегмони рота, не організували 22 листопада 2007 р. консультації торакального хірурга, не лікували пневмонію, сепсис і інтоксикаційну міокардіопатію.

Суд у зазначеній кримінальній справі встановив, що смерть ОСОБА\_7 ІНФОРМАЦІЯ\_3 року о 4 годині 45 хвилин була зумовлена не тяжкістю захворювання, а недоліками в наданні медичної допомоги і що до цього привело неналежне виконання своїх професійних обов'язків внаслідок недбалого та несумлінного до них ставлення з боку третіх осіб ОСОБА\_4 і ОСОБА\_5, тобто внаслідок вчинення цими особами злочину, передбаченого ч. 1 ст. 140 КК України.

Зазначені обставини встановлені судовими рішеннями в кримінальній справі № 1-2/2011 Компаніївського районного суду Кіровоградської області, а саме постановою від 18 листопада 2011 р. про звільнення ОСОБА\_4 від кримінальної відповідальності у зв'язку з амністією і постановою від 12 грудня 2011 р. про звільнення ОСОБА\_5 від кримінальної відповідальності у зв'язку з закінченням строків давності притягнення до кримінальної відповідальності. Ці судові рішення набрали законної сили.

Зазначили, що обставини, згідно з якими ОСОБА\_4 та ОСОБА\_5 було звільнено від кримінальної відповідальності, не є реабілітуючими. Неналежним виконанням своїх професійних обов'язків третіми особами було заподіяно як матеріальної, так і моральної шкоди позивачам.

Заподіяну працівниками відповідача позивачі ОСОБА\_1 моральну шкоду вона оцінює в сумі 500000 грн, малолітній дитині ОСОБА\_2 моральну шкоду оцінюють у сумі 700000 грн і позивачу ОСОБА\_3, враховуючи обсяг моральних страждань, моральну шкоду оцінюють у сумі 300000 грн. Крім того, внаслідок дій ОСОБА\_8 та ОСОБА\_5, що привели до смерті ОСОБА\_7, позивачу ОСОБА\_3 заподіяно матеріальної шкоди, що становить 68741 грн.

Позивач ОСОБА\_3 та представник позивачів в судовому засіданні позовні вимоги збільшили в частині стягнення моральної шкоди, просили стягнути з відповідача на користь ОСОБА\_1 моральну шкоду в розмірі 550000 грн, та на користь ОСОБА\_3 моральну шкоду в розмірі 550000 грн. В частині стягнення матеріальної шкоди вимоги зменшили, просили стягнути з відповідача на користь позивача ОСОБА\_3 матеріальну шкоду в розмірі 62741 грн. Змінені позовні вимоги підтримали та, посилаючись на обставини, викладені в позові, просили їх задоволити.

Представник відповідача в судовому засіданні позов не визнала, надала письмові заперечення та зазначила, що 19.11.2007 р. ОСОБА\_7 за скеруванням Кіровоградської стоматологічної поліклініки звернулася до хірургічного відділення Кіровоградської обласної лікарні зі скаргами на біль в області двох зубів. Лікуючим лікарем її було призначено лікаря-стоматолога-хірурга ОСОБА\_5. Хворій було своєчасно встановлено клінічний діагноз, правильність якого підтверджують

протоколи патанатомічної конференції. Після цього пацієнти було призначено лікування. УВЧ пацієнти взагалі не проводилося. Компреси також не застосовувались, а застосовувалися «пов'язки, за Дубовим» на підщелепну область, що є стандартною процедурою. Зазначила, що сепсис у хворої почався ще перед госпіталізацією в обласну лікарню, про що свідчать аналізи крові і діагнози консиліуму, проведеного на другу добу перебування хворої в обласній лікарні, від сепсису й настало смерть хворої, але аж ніяк не від неправильного лікування чи призначень. Вказала, що вина працівників обласної лікарні ОСОБА\_8 та ОСОБА\_5 не доведена, медична допомога хворій надавалася в повному обсязі, що підтверджують записи в медичній карті стаціонарного хворого, а неправильність призначень і несвоєчасність проведення операції є лише суб'єктивною думкою позивачів. Просила відмовити позивачам у задоволенні їхніх вимог у повному обсязі.

Треті особи ОСОБА\_4, ОСОБА\_5 та їх представник заперечили проти позову, зазначивши, що постановою Компаніївського районного суду Кіровоградської області у справі № 1-2/2011 від 18 листопада 2011 р. ОСОБА\_4 було звільнено від кримінальної відповідальності за злочин, передбачений ч. 1 ст. 140 КК України на підставі п. «г» ст. 1 Закону України «Про амністію» № 660-VI від 12.12.2008 р. та постановою Компаніївського районного суду Кіровоградської області у справі № 1-2/2011 від 18 листопада 2011 р. ОСОБА\_5 було звільнено від кримінальної відповідальності за злочин, передбачений ч. 1 ст. 140 КК України, у зв'язку з закінченням строків давності. Ці постанови залишені без змін ухвалою Апеляційного суду Кіровоградської області від 17 квітня 2012 р. Таким чином, вважають, що вини працівників обласної лікарні ОСОБА\_4 та ОСОБА\_5 у скоенні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 140 КК України, не було встановлено. Вказали, що ОСОБА\_7 було своєчасно встановлено клінічний діагноз, правильність якого підтверджують протоколи патанатомічної конференції. Після цього останній було призначено лікування. Сепсис у хворої розпочався ще перед госпіталізацією в обласну лікарню, від якого й настало смерть хворої, а не від неправильного лікування чи призначень. Заявлений позивачами розмір відшкодування моральної шкоди не є обґрутованим, відповідного розрахунку на підтвердження заподіяної матеріальної шкоди позивачі не надали. Просили відмовити позивачам у задоволенні позову повністю.

Представник третьої особи Управління охорони здоров'я Кіровоградської обласної державної адміністрації в судовому засіданні не заперечував щодо вимог позивачів і просив ухвалити рішення з урахуванням усіх обставин у справі.

Заслухавши пояснення сторін та їхніх представників, третіх осіб та їхніх представників, свідків, дослідивши та оцінивши докази у справі в їх сукупності, суд дійшов висновку, що позов підлягає задоволенню частково за таких підстав.

Суд встановив, що, відповідно до свідоцтва про народження серія НОМЕР\_1 від 10.10.2000 р., батьками ОСОБА\_7, ІНФОРМАЦІЯ\_1, за значено ОСОБА\_9 та ОСОБА\_1 (т. 1, а. с. 15).

Згідно зі свідоцтвом про укладення шлюбу серія НОМЕР\_3 від 30.11.1988 р., позивач ОСОБА\_3 та ОСОБА\_1 30 листопада 1988 р. за-

реєстрували шлюб, після чого прізвище дружини змінилось на «ОСОБА\_1» (т. 1, а. с. 14).

02 квітня 2004 р. ОСОБА\_11 та ОСОБА\_7 уклали шлюб, що підтверджує свідоцтво про одруження серія НОМЕР\_2 від 02.04.2004 р. (т. 1, а. с. 14). Від вказаного спільногого шлюбу народився ОСОБА\_13, ІНФОРМАЦІЯ\_2 (т. 1, а. с. 15).

Як випливає з лікарського свідоцтва про смерть № 378 від 26.11.2007 р., ОСОБА\_7 померла ІНФОРМАЦІЯ\_3 року у стаціонарі Кіровоградської обласної лікарні. Причиною смерті, згідно з лікарським свідоцтвом, визнано септицемію, одонтогенну флегмону дна рота (т. 2, а. с. 149).

Згідно з ч. 4 ст. 61 ЦПК України, вирок у кримінальній справі, що набув законної сили, або постанова суду у справі про адміністративне правопорушення обов'язкові для суду, що розглядає справу про цивільно-правові наслідки дій особи, стосовно якої ухвалено вирок або постанову суду, з питань, чи мали місце ці дії та чи вчинені вони цією особою.

Матеріали справи підтверджують, що постановою Компаніївського районного суду Кіровоградської області від 18.11.2011 р. ОСОБА\_4, що працює на посаді лікаря хірургічного стоматологічного відділення Кіровоградської обласної лікарні, звільнено від кримінальної відповідальності за злочин, передбачений ч. 1 ст. 140 КК України, у зв'язку з амністією, на підставі п. «г» ст. 1 Закону України «Про амністію» № 660-VI від 12.12.2008 р. Кримінальну справу відносно ОСОБА\_4 закрито. Ця постанова набула законної сили.

Постановою Компаніївського районного суду Кіровоградської області від 12.12.2011 р., ОСОБА\_5, що працює на посаді лікаря-хірурга стоматолога хірургічного стоматологічного відділення Кіровоградської обласної лікарні, звільнено від кримінальної відповідальності за злочин, передбачений ч. 1 ст. 140 КК України у зв'язку із закінченням строків давності, а кримінальну справу відносно неї закрито. Ця постанова набула законної сили.

Відповідно до зазначених постанов суду, ОСОБА\_4 та ОСОБА\_5 пред'являлося обвинувачення у вчиненні злочину, кваліфікованого як неналежне виконання медичним працівником своїх професійних обов'язків внаслідок недбалого та несумлінного до них ставлення, якщо це спричинило тяжкі наслідки для хворого, за таких обставин.

Наказом головного лікаря Кіровоградської обласної лікарні від 06.07.1983 р. ОСОБА\_4 призначено на посаду завідуючого хірургічним стоматологічним відділенням цього лікувального закладу.

Наказом головного лікаря Кіровоградської обласної лікарні від 04.07.1985 р. ОСОБА\_5 призначено на посаду лікаря-стоматолога-хірурга хірургічного стоматологічного відділення цього лікувального закладу.

19 листопада 2007 р. в ургентному порядку за скеруванням Кіровоградської обласної стоматологічної поліклініки до хірургічного стоматологічного відділення Кіровоградської обласної лікарні звернулася ОСОБА\_7 зі скаргами на біль в області шостого та сьомого зубів нижньої щелепи з лівого боку.

Після надходження ОСОБА\_7 до відділення завідуючий відділенням ОСОБА\_4 та лікуючий лікар ОСОБА\_5, неналежно виконавши по-

кладені на них обов'язки внаслідок недбалого та несумлінного до них ставлення, встановили хворій попередній діагноз «запальний інфільтрат підщелепної області ліворуч, лімфопатія одонтогенної етіології» та призначили консервативне лікування – компреси та застосування ультрависоких частот.

Згідно з висновком комісійної судово-медичної експертизи № 70/к від 15.04.2008 р., хворій ОСОБА\_7 слід було поставити такий діагноз: «одонтогенний запальний інфільтрат лівої підщелепної ділянки, одонтогенний лімфаденіт під нижньошлепеною ділянки зліва, загострення піріодонтиту шостого та сьомого зуба нижньої щелепи зліва, апікальна кістогранульома шостого зуба нижньої щелепи зліва».

21 листопада 2007 р. лікуючий лікар ОСОБА\_5 за участі завідувачого відділенням ОСОБА\_4, під внутрішньовенним наркозом ОСОБА\_7 виконав операцію – атипічне видалення шостого зуба на нижній щелепі ліворуч.

22 листопада 2007 р. завідувачий відділенням ОСОБА\_4, з асистуванням лікуючого лікаря ОСОБА\_5, ОСОБА\_7 виконав операцію-ревізію та розкриття інфільтрату.

**ІНФОРМАЦІЯ\_3** р. о 04 годині 45 хвилин настала смерть ОСОБА\_7, безпосередніми причинами якої є сепсис, передній гнійний медіастеніт, одонтогенна флегмона дна порожнини рота; супутньою причиною смерті є хондродисплазія суглобів.

Згідно з висновком повторної комісійної судово-медичної експертизи № 817/10 від 08.04.2011 р., смерть ОСОБА\_7 зумовлена недоліками в наданні медичної допомоги, а саме: невчасним призначенням рентгенологічного дослідження шостого зуба на нижній щелепі зліва, невчасним видаленням шостого зуба на нижній щелепі зліва, невчасним призначенням консультації лікаря-хірурга торакального, застосуванням мазевої пов'язки, яке не було показаним.

Отже, в ході лікування ОСОБА\_14 завідувачий стоматологічним хірургічним відділенням Кіровоградської обласної лікарні ОСОБА\_4 та лікуючий лікар, лікар-стоматолог-хіуррг стоматологічного хірургічного відділення Кіровоградської обласної лікарні ОСОБА\_5 не виконали свої професійні обов'язки протягом 19–20 листопада 2007 р., неналежно виконали свої професійні обов'язки протягом 21-ІНФОРМАЦІЯ\_3 року, що виразилося у встановленні ОСОБА\_7 неправильного попереднього діагнозу, несвоєчасному видаленні шостого лівого нижнього зуба, несвоєчасному та неадекватному розтині флегмони рота, неорганізації консультації торакального хірурга, невиробленні тактики лікування, та, в подальшому, нелікуванні пневмонії, сепсису, інтоксикаційної міокардіопатії, непроведенні розтину у ділянці ший з дренажуванням. Отже, ОСОБА\_4 та ОСОБА\_5 вчинили злочин, передбачений ч. 1 ст. 140 КК України.

Відповідно до п. 1, 2 Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про практику застосування судами України законодавства про звільнення особи від кримінальної відповідальності» № 12 від 23 грудня 2005 р., закриття кримінальної справи зі звільненням від кримінальної відповідальності можливе лише в разі вчинення особою суспільно небезпечної діяння, яке містить склад злочину, передбаченого КК, та

за наявності визначених у законі правових підстав, вичерпний перелік яких наведено у ч. 1 ст. 44 КК, а саме: у випадках, передбачених цим Кодексом, а також на підставі закону України про амністію чи акта помилування. При вирішенні питання про звільнення особи від кримінальної відповідальності суд (суддя) під час попереднього, судового, апеляційного або касаційного розгляду справи повинен переконатися (незалежно від того, надійшла вона до суду першої інстанції з відповідною постановою чи з обвинувальним висновком, а до апеляційного та касаційного судів – з обвинувальним вироком), що діяння, яке поставлено особі за провину, дійсно мало місце, що воно містить склад злочину й особа винна в його вчиненні, а також що умови та підстави її звільнення від кримінальної відповідальності передбачені КК. Тільки після цього можна постановити (ухвалити) у визначеному КПК порядку відповідне судове рішення.

Враховуючи викладене, суд вважає, що звільнення ОСОБА\_4 та ОСОБА\_5 від кримінальної відповідальності не свідчить про виправдання особи, про визнання її невинуватою у вчиненні злочину. В цьому випадку вважається встановленим факт кримінально караного діяння, а підстава звільнення від кримінальної відповідальності є нереабілітуючою.

Згідно зі ст. 6, 42, 78, 80 Основ законодавства України про охорону здоров'я, кожний громадянин України має право на охорону здоров'я, що передбачає кваліфіковану медико-санітарну допомогу. Медичне втручання (застосування методів діагностики, профілактики або лікування, пов'язаних із впливом на організм людини) допускається лише в тому разі, коли воно не може завдати шкоди здоров'ю пацієнта. Медичні працівники зобов'язані сприяти охороні та зміцненню здоров'я людей, запобіганню і лікуванню захворювань, надавати своєчасну та кваліфіковану медичну і лікарську допомогу. Особи, винні у порушенні законодавства про охорону здоров'я, несуть цивільну, адміністративну або кримінальну відповідальність згідно із законодавством.

Статтею 280 ЦК України визначено, що якщо фізичній особі внаслідок порушення її особистого немайнового права завдано майнової та (або) моральної шкоди, ця шкода підлягає відшкодуванню.

Відповідно до ч. 1, 2 ст. 23 ЦК України, особа має право на відшкодування моральної шкоди, завданої внаслідок порушення її прав. Моральна шкода полягає: 1) у фізичному болю та стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку з каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я; 2) у душевних стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку з протиправною поведінкою щодо неї самої, членів її сім'ї чи близьких родичів; 3) у душевних стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку із знищеннем чи пошкодженням її майна; 4) у припиненні честі та гідності фізичної особи, а також ділової репутації фізичної або юридичної особи.

Згідно зі ч. 1 ст. 1166 ЦК України, майнова шкода, заподіяна неправомірними рішеннями, діями чи бездіяльністю особистим немайновим правам фізичної або юридичної особи, а також шкода, заподіяна майну фізичної або юридичної особи, відшкодовується в повному обсязі особою, яка її заподіяла.

Відповідно до ч. 1 ст. 1167 ЦК України, моральна шкода, заподіяна фізичній або юридичній особі неправомірними рішеннями, діями чи бездіяльністю, відшкодовується особою, яка її заподіяла, за наявності її вини.

Допитана у судовому засіданні свідок ОСОБА\_15 пояснила, що вона з 2006 р. працює психологом Центру соціально-психологічної реабілітації. У травні 2008 р. до неї звернувся ОСОБА\_3 з метою психологічної допомоги малолітньому внуку ОСОБА\_2. Вона періодично надавала психологічну допомогу дитині протягом двох з половиною років. У дитини був синдром втрати матері, хлопчик відмовлявся спілкуватися, перебував у депресивному та агресивному стані. Також надавалася психологічна допомога ОСОБА\_1 та ОСОБА\_3, які перебували в депресії від втрати доньки, у зв'язку з чим їх стан здоров'я став погіршуватися.

Свідок ОСОБА\_16 в судовому засіданні пояснила, що вона проживала у сусідстві з позивачами та знала їхню доньку ОСОБА\_7. Для лікування зуба ОСОБА\_7 було скеровано до обласної лікарні. Від ОСОБА\_3 дізналася, що ОСОБА\_7 померла у лікарні після операції. Після смерті доньки позивачі перебувають у пригніченому стані, почали хворіти, ОСОБА\_1 постійно потребує лікування, а ОСОБА\_3 втратив слух і зір.

Згідно з п. 9 Постанови Пленуму Верховного Суду України № 4 від 31.03.1995 р. «Про практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди», розмір відшкодування моральної (немайнової) шкоди суд визначає залежно від характеру та обсягу страждань (фізичних, душевних, психічних тощо), яких зазнав позивач, характеру немайнових втрат (їх тривалості, можливості відновлення тощо) та з урахуванням інших обставин. Зокрема, враховуються стан здоров'я потерпілого, тяжкість вимушених змін у його життєвих і виробничих стосунках, ступінь зниження престижу, ділової репутації, час та зусилля, необхідні для відновлення попереднього стану, добровільне – за власною ініціативою чи за зверненням потерпілого – спростування інформації редакцією засобу масової інформації.

При вирішенні питання про стягнення моральної шкоди судом враховано висновки експерта НДЕКЦ при Головному управлінні МВС України в Одеській області від 28.03.2013 р. № 14н, 15н, 16н судово-психологічної експертизи у відношенні ОСОБА\_1, ОСОБА\_3 та малолітнього ОСОБА\_6.

Згідно з висновком експерта № 14н від 28.03.2013 р., смерть ОСОБА\_7, яка настала внаслідок вчинення ОСОБА\_4 та ОСОБА\_5 злочину, передбаченого ч. 1 ст.140 КК України, є психотравмувальною для ОСОБА\_1. ОСОБА\_1 завдано стресових переживань, що викликало у неї виникнення депресивного синдрому, страждань, тобто заподіяно моральні страждання. Грошова компенсація за завдані ОСОБА\_1 моральні страждання в грошовому вимірі може становити 432 мінімальні заробітні плати (розмір яких дорівнює розміру мінімальної заробітної плати в Україні, прийнятому на момент винесення рішення судом), відповідно до методики встановлення заподіяння моральної шкоди та методу оцінки розміру компенсації спричинених страждань (т. 1, а. с. 213–232).

Відповідно до висновку експерта № 15н від 28.03.2013 р., смерть ОСОБА\_7, яка настала внаслідок вчинення ОСОБА\_4 та ОСОБА\_5 злo-

чину, передбаченого ч. 1 ст. 140 КК України, є психотравмальною для ОСОБА\_3. ОСОБА\_3 завдано стрес, що викликало у нього негативні переживання, тобто заподіяно моральні страждання. Грошова компенсація за завдані ОСОБА\_3 моральні страждання в грошовому вимірі може становити 432 МЗП (розмір яких є рівним розміру мінімальної заробітної плати в Україні, прийнятому на момент винесення рішення судом), відповідно до методики встановлення заподіяння моральної шкоди та методу оцінювання розміру компенсації спричинених страждань (т. 1, а. с. 233–249).

Згідно з висновком експерта № 16н від 28.03.2013 р., смерть ОСОБА\_7, яка настала внаслідок вчинення ОСОБА\_4 та ОСОБА\_5 злочину, передбаченого ч. 1 ст. 140 КК України, є психотравмальною для ОСОБА\_6. ОСОБА\_6 завдано негативного емоційного впливу через смерть його матері, що викликало у нього виникнення стресу, негативних переживань, тобто заподіяно моральні страждання. Грошова компенсація за завдані ОСОБА\_6 моральні страждання в грошовому вимірі може становити 432 мінімальні заробітні плати (розмір яких дорівнює розміру мінімальної заробітної плати в Україні, прийнятому на момент винесення рішення судом), відповідно до методики встановлення заподіяння моральної шкоди та методу оцінювання розміру компенсації спричинених страждань (т. 2, а. с. 1–14).

Встановлено, що станом на 23 грудня 2013 р. мінімальна заробітна плата в Україні визначена у розмірі 1218 грн, що був встановлений станом на 01.12.2013 р. Законом України «Про Державний бюджет України на 2013 рік». В зв'язку з цим визначена експертом грошова компенсація за завдані позивачам моральні страждання у розмірі 432 мінімальні заробітні плати на момент винесення рішення судом становить 526176 грн ( $432 \times 1218 = 526176$  грн).

Суд врахував усі обставини справи, тяжкість та обсяг душевних страждань позивача ОСОБА\_1, яка втратила рідну доньку, малолітнього ОСОБА\_2, який малолітнім втратив матір, позивача ОСОБА\_3, який проживав однією сім'єю з ОСОБА\_7, стан здоров'я позивачів, тяжкість вимушених змін у їхніх життєвих стосунках, необхідність докладати додаткових зусиль для організації свого життя, ступінь вини працівників відповідача, характер їхніх умисних дій. Проте визначений позивачами та експертом розмір моральної шкоди, завданої позивачам, суд вважає завищеним і, виходячи із засад розумності, виваженості та справедливості, розмір моральної шкоди суд визначає позивачу ОСОБА\_1 в сумі 500000 грн, малолітньому ОСОБА\_2, ІНФОРМАЦІЯ\_2, – в сумі 526176 грн, позивачу ОСОБА\_3 – в сумі 300000 грн.

Згідно з ч. 1 ст. 1172 ЦК України, юридична або фізична особа відшкодовує шкоду, завдану їхнім працівником під час виконання ним своїх трудових (службових) обов'язків.

Відповідно до розрахунку витрат на лікування і поховання ОСОБА\_7, позивач ОСОБА\_3 поніс матеріальні витрати в сумі 62741 грн (т. 1, а. с. 29, 30).

З огляду на викладене, суд вважає, що відповідач в силу закону має нести майнову відповідальність за заподіяну його працівниками матеріальну шкоду.

У судовому засіданні позивачем ОСОБА\_3 надано належних і допустимих доказів (касові чеки, рахунки-фактури, договір-замовлення, квитанції, накладну, ордер на одержання оплати за послуги адвоката з 2008 р. по березень 2011 р., договір про надання юридичних послуг, акти приймання-передачі наданих послуг) на підтвердження понесених ним матеріальних витрат у сумі 62741 грн, а тому ця вимога підлягає задоволенню.

Відповідно до ст. 88 ЦПК України, якщо обидві сторони звільнені від оплати судових витрат, вони компенсуються за рахунок держави у порядку, установленому Кабінетом Міністрів України, в зв'язку з чим суд вважає, що судові витрати слід компенсувати за рахунок держави.

Керуючись ст. 10, 11, 60, 88, 209, 213-215 ЦПК України, суд, –

**ВИРИШИВ:**

Позов ОСОБА\_1, яка діє в своїх інтересах та в інтересах малолітнього ОСОБА\_2, ОСОБА\_3 до Кіровоградської обласної лікарні управління охорони здоров'я Кіровоградської обласної державної адміністрації, треті особи: ОСОБА\_4, ОСОБА\_5, Управління охорони здоров'я Кіровоградської обласної державної адміністрації – про стягнення моральної та матеріальної шкоди задовольнити частково.

Стягнути з Кіровоградської обласної лікарні управління охорони здоров'я Кіровоградської обласної державної адміністрації на користь ОСОБА\_1 моральну шкоду в розмірі 500000 грн.

Стягнути з Кіровоградської обласної лікарні управління охорони здоров'я Кіровоградської обласної державної адміністрації на користь ОСОБА\_2, ІНФОРМАЦІЯ\_2, моральну шкоду в розмірі 526176 грн.

Стягнути з Кіровоградської обласної лікарні управління охорони здоров'я Кіровоградської обласної державної адміністрації на користь ОСОБА\_3 моральну шкоду в розмірі 300000 грн і матеріальну шкоду в сумі 62741 грн.

У задоволенні решти позовних вимог відмовити.

Судові витрати віднести за рахунок держави.

Апеляційна скарга на рішення суду подається протягом десяти днів з дня його оголошення. Особи, які брали участь у справі, але не були присутні у судовому засіданні під час проголошення судового рішення, можуть подати апеляційну скаргу протягом десяти днів з дня отримання копії цього рішення.

Апеляційна скарга подається до апеляційного суду Кіровоградської області через Ленінський районний суд м. Кіровограда.

**Суддя Ленінського районного суду  
м. Кіровограда**

**В.В. Драний**

**Апеляційний суд Кіровоградської області**

**Справа № 22-п/781/768/14**

**Головуючий у суді I інстанції  
Драний В.В.  
Доповідач Єгорова С.М.**

**РІШЕННЯ  
ІМЕНЕМ УКРАЇНИ**

19.03.2014 р. Колегія суддів судової палати у цивільних справах апеляційного суду Кіровоградської області в складі:

головуючого – Єгорової С.М.

суддів – Письменного О.А.; Пищиди М.М.

із секретарем – Лазаренко В.В.,

розглянувши у відкритому судовому засіданні в м. Кіровограді цивільну справу за позовом ОСОБА\_2, яка діє в своїх інтересах та інтересах малолітнього ОСОБА\_3, ОСОБА\_4 до Кіровоградської обласної лікарні управління охорони здоров'я Кіровоградської обласної державної адміністрації, треті особи: ОСОБА\_5, ОСОБА\_6, Управління охорони здоров'я Кіровоградської обласної державної адміністрації, про стягнення моральної та матеріальної шкоди, за апеляційними скаргами Кіровоградської обласної лікарні управління охорони здоров'я Кіровоградської обласної державної адміністрації та ОСОБА\_2, яка діє в своїх інтересах та інтересах малолітнього ОСОБА\_3, ОСОБА\_4 на рішення Ленінського районного суду м. Кіровограда від 23 грудня 2013 р., –

**ВСТАНОВИЛА:**

У червні 2012 р. ОСОБА\_2, яка діє в своїх інтересах та інтересах малолітнього ОСОБА\_3, і ОСОБА\_4 звернулися до суду із зазначеним позовом, посилаючись на те, що внаслідок неналежного виконання лікарями Кіровоградської обласної лікарні ОСОБА\_5 і ОСОБА\_6 своїх професійних обов'язків, недбалого та несумлінного до них ставлення при наданні медичної допомоги хворій ІНФОРМАЦІЯ\_2 р. в реанімаційному відділенні Кіровоградської обласної лікарні померла ОСОБА\_7, яка була донькою позивачів і матір'ю малолітнього ОСОБА\_3.

Зазначені обставини встановлені судовими рішеннями в кримінальній справі, де вони були визнані потерпілими. Постановою Компаніївського районного суду Кіровоградської області від 18.11.2011 р. звільнено ОСОБА\_5 від кримінальної відповідальності у зв'язку з амністією і постановою цього ж суду від 12.12.2011 р. звільнено ОСОБА\_6 від кримінальної відповідальності у зв'язку з закінченням строків давності притягнення до кримінальної відповідальності. Кримінальну справу щодо цих осіб закрито. Ці судові рішення набрали законної сили.

Вважаючи, що смерть члена їхньої сім'ї сталася в зв'язку з недбалим і несумлінним ставленням лікарів до своїх службових обов'язків, та враховуючи витрати на лікування і поховання потерпілої, їхні моральні страждання, просили стягнути з відповідача як відшкодування матеріальної шкоди 68741 грн на користь ОСОБА\_4 та, з урахуванням заяви про зміну позовних вимог, як відшкодування моральної шкоди:

на користь ОСОБА\_4 і ОСОБА\_2 – по 550000 грн, на користь малолітнього ОСОБА\_3, інтереси якого представляє ОСОБА\_2, – 700000 грн, а також вирішити питання про відшкодування судових витрат, в тому числі на психологічну експертизу, правову допомогу.

Рішенням Ленінського районного суду м. Кіровограда від 23 грудня 2013 р. позов задоволено частково. Стягнуто з відповідача на користь ОСОБА\_2 моральну шкоду в розмірі 500000 грн, на користь ОСОБА\_3, ІНФОРМАЦІЯ\_1, моральну шкоду в розмірі 526176 грн, на користь ОСОБА\_4 моральну шкоду в розмірі 300000 грн та матеріальну шкоду в сумі 62741 грн. У задоволенні решти позовних вимог відмовлено. Судові витрати віднесено за рахунок держави.

Не погоджуючись з судовим рішенням, Кіровоградська обласна лікарня подала апеляційну скаргу, в якій з підстав порушення судом норм матеріального та процесуального права, неповного з'ясування обставин справи, порушує питання про скасування рішення суду та ухвалення нового рішення про відмову у задоволенні позову. Зазначає, що суд не взяв до уваги, що хвора ОСОБА\_7 19.11.2007 р. звернулася до лікарні із скеруванням з обласної стоматологічної поліклініки, підписаним лікарем ОСОБА\_8, з діагнозом «запальний інфільтрат підвищеної пропорції зліва». При огляді хвою були з'ясовані скарги, встановлений діагноз «запальний інфільтрат підвищеної пропорції зліва, лімфопатія одонтогенної етіології» та призначено лікування, потреби вилучати зуб не було. Після поліпшення загального стану хвою було прийнято рішення про видалення 6-го зуба, на що було отримано письмову згоду хвою, операція відбулася без ускладнень, хворій було призначено лікування, 22.11.2007 р. хвора поскаржилася на погіршення стану здоров'я, після проведення рентгенограми лікар-рентгенолог встановив діагноз «лівобічна нижньодолева пневмонія», хвору було переведено в анестезіологічне відділення та призначено лікування, щоденно хвору оглядав завідувач хірургічного стоматологічного відділення ОСОБА\_5. ІНФОРМАЦІЯ\_2 року настала смерть хвою, безпосередніми причинами якої були «сепсис, передній гнійний медіастит, одонтогенна флегмона дна порожнини рота», супутньою причиною – хондродисплазія суглобів. Вважають, що хворій була надана медична допомога в повному обсязі, що підтверджують записи в медичній картці стаціонарного хворого. Також суд при ухваленні рішення за основу взяв висновки експертизи, проведеної у кримінальній справі, які суд, що розглядав кримінальну справу, не досліджував, а, на думку лікарні, експертиза проведена з порушенням вимог чинного законодавства, та оскільки на підставі зазначених висновків проведено психологічну експертизу з метою визначення розміру завданої моральної шкоди, то їх не можна вважати об'єктивними.

Позивачі подали апеляційну скаргу, в якій з підстав порушення судом норм матеріального та процесуального права ставиться питання про скасування рішення суду та ухвалення нового рішення за суттю позовних вимог. Зазначається, що суд неправомірно зменшив заявлений ними розмір моральної шкоди, не звернув уваги на заяву про зміну позовних вимог і стягнув матеріальну шкоду на користь ОСОБА\_4, хоча позивачі просили відшкодування на користь ОСОБА\_2.

Заслухавши доповідача, пояснення позивача ОСОБА\_4 та представника позивачів ОСОБА\_9, які підтримали свою апеляційну скаргу і заперечення проти доводів відповідача, представника Кіровоградської обласної лікарні Остапенко Н.С., яка підтримала свою апеляційну скаргу і заперечення проти доводів позивачів, ОСОБА\_5, ОСОБА\_6, їх представника ОСОБА\_10 та представника головного управління охорони здоров'я Кіровоградської облдержадміністрації Токара О.С., які погодились з доводами Кіровоградської обласної лікарні, колегія суддів, вивчивши матеріали справи, перевіривши в межах, передбачених ст. 303 ЦПК України, законність і обґрунтованість судового рішення, вважає, що апеляційні скарги підлягають частковому задоволенню з таких підстав.

Суд першої інстанції, ухвалюючи рішення у частині стягнення з Кіровоградської обласної лікарні коштів на користь позивачів коштів на відшкодування матеріальної і моральної шкоди, виходив з того, що в результаті смерті хворої ОСОБА\_7, яка стала наслідком неналежного виконання медичними працівниками своїх професійних обов'язків внаслідок недбалого та несумлінного до них ставлення, позивачі понесли витрати на лікування та поховання потерпілої, оплату юридичної допомоги у кримінальній справі, позивачам була заподіяна моральна шкода, оскільки вони втратили єдину дочку та матір малолітнього онука, що непоправно позначилося на їхньому душевному стані, повсякденному житті. Після смерті дочки, її маті та вітчим перебували на обліку та лікуванні у зв'язку з психічною травмою. Смерть їхньої близької родички їм завдано негативного емоційного впливу, що викликало виникнення стресу, негативних переживань, тобто заподіяно моральні страждання. Тому, враховуючи тяжкість та обсяг душевних страждань, стан здоров'я позивачів, тяжкість вимушених змін у їхніх життєвих стосунках, необхідність докладати додаткових зусиль для організації свого життя, ступінь вини працівників відповідача, характер їхніх умисних дій, виходячи із зasad розумності, виваженості та справедливості, суд визначив розмір моральної шкоди ОСОБА\_2, яка втратила рідну доньку, в сумі 500000 грн, малолітньому ОСОБА\_3, ІНФОРМАЦІЯ\_1, який малолітнім втратив матір, – в сумі 526176 грн, ОСОБА\_4, який проживав однією з ОСОБА\_7, – в сумі 300000 грн.

Проте з такими висновками суду в частині визначення розміру відшкодування матеріальної і моральної шкоди погодитися не можна.

Відповідно до ст. 3 Конституції України, людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю.

Відповідно до ст. 49 Конституції України, кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування. Охорона здоров'я забезпечується державним фінансуванням відповідних соціально-економічних, медико-санітарних і оздоровчо-профілактичних програм.

Держава створює умови для ефективного і доступного для всіх громадян медичного обслуговування. У державних і комунальних закладах охорони здоров'я медична допомога надається безкоштовно; чинна мережа таких закладів не може бути скорочена. Держава сприяє розвиткові лікувальних закладів усіх форм власності.

Згідно зі ст. 6, 42, 78, 80 Основ законодавства України про охорону здоров'я, кожний громадянин України має право на охорону здоров'я, що передбачає кваліфіковану медико-санітарну допомогу. Медичне втручання (застосування методів діагностики, профілактики або лікування, пов'язаних із впливом на організм людини) допускається лише в тому разі, коли воно не може завдати шкоди здоров'ю пацієнта. Медичні працівники зобов'язані сприяти охороні та зміцненню здоров'я людей, запобіганню і лікуванню захворювань, надавати своєчасну та кваліфіковану медичну і лікарську допомогу. Особи, винні у порушенні законодавства про охорону здоров'я, несуть цивільну, адміністративну або кримінальну відповідальність згідно із законодавством.

Відповідно до загальних підстав відповідальності, за завдану майнову та моральну шкоду, передбачених ст. 1166, 1167 ЦК України, завдана шкода відшкодовується особою за наявності її вини.

Згідно з ч. 1 ст. 1172 ЦК України, юридична або фізична особа відшкодовує шкоду, завдану їхнім працівником під час виконання ним своїх трудових (службових) обов'язків.

Відповідно до вимог ст. 23 ЦК України, особа має право на відшкодування моральної шкоди, завданої внаслідок порушення її прав. Розмір грошового відшкодування моральної шкоди визначає суд залежно від характеру правопорушення, глибини фізичних і душевних страждань, погіршення здібностей потерпілого або позбавлення його можливості їх реалізації, ступеня вини особи, яка завдала моральної шкоди, якщо вина є підставою відшкодування, а також з урахуванням інших обставин, які мають істотне значення. При визначенні розміру відшкодування враховуються вимоги rozумnosti і справедливості. Моральна шкода відшкодовується незалежно від майнової шкоди, яка підлягає відшкодуванню, та не пов'язана з розміром цього відшкодування.

Відповідно до загальних підстав цивільно-правової відповідальності, обов'язковому з'ясуванню при вирішенні спору про відшкодування моральної (немайнової) шкоди підлягають: наявність такої шкоди, протиправність діяння її заподіювача, наявність причинного зв'язку між шкодою і протиправним діянням заподіювача та вини останнього в її заподіянні. Суд, зокрема, повинен з'ясувати, чим підтверджується факт заподіяння позивачеві моральних чи фізичних страждань або втрат немайнового характеру, за яких обставин чи якими діями (бездіяльністю) вони заподіяні, в якій грошовій сумі чи в якій матеріальній формі по-зивач оцінює заподіяну йому шкоду та з чого він при цьому виходить, а також інші обставини, що мають значення для вирішення спору.

Особа (фізична чи юридична) звільняється від відповідальності по відшкодуванню моральної шкоди, якщо доведе, що остання заподіяна не з її вини. Відповідальність заподіювача шкоди без вини може мати місце лише у випадках, спеціально передбачених законодавством.

Згідно із ч. 2 ст. 1168 ЦК, моральна шкода, завдана смертю фізичної особи, відшкодовується її чоловікові (дружині), батькам (усиновлювачам), дітям (усиновленим), а також особам, які проживали з нею однією сім'єю. Розмір відшкодування моральної шкоди законодавством не встановлений.

Як роз'яснено в п. 8 постанови Пленуму Верховного Суду України від 31 березня 1995 р. № 4 «Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди», за моральну (немайнову) шкоду, заподіяну працівником під час виконання трудових обов'язків, відповідальність несе організація, з якою цей працівник перебуває у трудових відносинах.

У п. 9 цієї постанови вказано, що розмір моральної шкоди суд визначає залежно від характеру та обсягу страждань (фізичних, душевних, психічних тощо), яких зазнав позивач, характеру немайнових втрат (їх тривалості, можливості відновлення тощо) та з урахуванням інших обставин. Зокрема, враховуються стан здоров'я потерпілого, тяжкість вимушених змін у його життєвих стосунках. При цьому суд має виходити із засад розумності, виваженості та справедливості.

З матеріалів справи випливає, що позивачі є близькими родичами померлої ОСОБА\_7, з якою проживали однією сім'єю, що підтверджують копії свідоцтва про народження ОСОБА\_7 (т. 1, а. с. 15), свідоцтва про укладення шлюбу ОСОБА\_4 та ОСОБА\_11 (т. 1, а. с. 14), свідоцтва про народження ОСОБА\_3, витягу з Державного реєстру актів цивільного стану громадян про внесення до актового запису змін (т. 1, а. с. 15, 16; т. 2, ст. 226–228), рішень про встановлення опіки над малолітнім ОСОБА\_3 (т. 1, а. с. 17, 18, 19), довідкою про склад сім'ї (т. 1, а. с. 20).

Як випливає з лікарського свідоцтва про смерть № 378 від 26.11.2007 р., ОСОБА\_7 померла ІНФОРМАЦІЯ\_2 року у стаціонарі Кіровоградської обласної лікарні. Причиною смерті, згідно з лікарським свідоцтвом, визнано септицемію, одонтогенну флегмону дна рота (т. 2, а. с. 149).

Постановою Компаніївського районного суду Кіровоградської області від 12.12.2011 р., яка залишена без змін ухвалою апеляційного суду Кіровоградської області від 17.04.2012 р., ОСОБА\_6 звільнено від кримінальної відповідальності за злочин, передбачений ч. 1 ст. 140 КК України, у зв'язку з закінченням строків давності, а кримінальну справу відносно неї закрито (т. 1, а. с. 31–37).

Постановою Компаніївського районного суду Кіровоградської області від 18.11.2011 р. ОСОБА\_5 звільнено від кримінальної відповідальності за злочин, передбачений ч. 1 ст. 140 КК України, у зв'язку з амністією, на підставі п. «г» ст. 1 Закону України «Про амністію» № 660-VI від 12.12.2008 р., провадження у кримінальній справі закрито (т. 1, а. с. 38–41).

Відповідно до вказаних постанов, суд встановив, що в результаті неналежного виконання лікарем-стоматологом-хіургом хіургічного стоматологічного відділення Кіровоградської обласної лікарні ОСОБА\_6, завідувачем хіургічного стоматологічного відділення Кіровоградської обласної лікарні ОСОБА\_5 своїх професійних обов'язків, недбалого та несумлінного до них ставлення, ІНФОРМАЦІЯ\_2 року о 4 годині 45 хвилин настала смерть ОСОБА\_7, безпосередніми причинами якої стали «сепсис, передній гнійний медіастит, одонтогенна флегмона дна порожнини рота», супутньою – «хондродисплазія суглобів».

ОСОБА\_5 та ОСОБА\_6 пред'являлось обвинувачення у вчиненні злочину, кваліфікованого як неналежне виконання медичним працівником

своїх професійних обов'язків внаслідок недбалого та несумлінного до них ставлення, якщо це спричинило тяжкі наслідки для хворого.

Суд встановив, що 19.11.2007 р. в ургентному порядку за скеруванням Кіровоградської обласної стоматологічної поліклініки до хірургічного стоматологічного відділення Кіровоградської обласної лікарні звернулася ОСОБА\_7 зі скаргами на біль у ділянці шостого та сьомого зубів нижньої щелепи з лівого боку.

Завідувач хірургічним стоматологічним відділенням ОСОБА\_5, який працює на цій посаді відповідно до наказу головного лікаря Кіровоградської обласної лікарні від 06.07.1983 р., та лікуючий лікар ОСОБА\_6, яка працює на посаді лікаря-хірурга стоматолога хірургічного стоматологічного відділення згідно з наказом головного лікаря Кіровоградської обласної лікарні від 04.07.1985 р., неналежно виконавши покладені на них обов'язки внаслідок недбалого та несумлінного до них ставлення, встановили хворій ОСОБА\_7 попередній діагноз «запальний інфільтрат підщелепної області ліворуч, лімфопатія одонтогенної етіології» та призначили консервативне лікування – компреси та застосування ультрависоких частот.

Водночас, згідно з висновком комісійної судово-медичної експертизи № 70/к від 15.04.2008 р., хворій ОСОБА\_7 слід було поставити інший діагноз: «одонтогений запальний інфільтрат лівої підщелепної ділянки, одонтогений лімфаденіт піднижньощелепної ділянки зліва, загострення періодонтиту шостого та сьомого зубів нижньої щелепи зліва, апікальна кістогранульома шостого зуба нижньої щелепи зліва».

21.11.2007 р. лікуючий лікар ОСОБА\_6 за участі завідувача відділення ОСОБА\_5 хворій ОСОБА\_7 під внутрішньовенным наркозом виконав операцію – атипічне видалення шостого зуба на нижній щелепі ліворуч.

22.11.2007 р. завідувач відділення ОСОБА\_5, з асистуванням лікуючого лікаря ОСОБА\_6, ОСОБА\_7 виконав операцію-ревізію та розкриття інфільтрату.

ІНФОРМАЦІЯ\_2 року о 04 годині 45 хвилин настала смерть ОСОБА\_7, безпосередніми причинами якої стали сепсис, передній гнійний медіастеніт, одонтогенна флегмона дна порожнини рота; супутня причина смерті – хондродисплазія суглобів.

Згідно з висновком повторної комісійної судово-медичної експертизи № 817/10 від 08.04.2011 р., смерть ОСОБА\_7 зумовлена недоліками в наданні медичної допомоги, а саме: невчасним призначенням рентгенологічного дослідження шостого зуба на нижній щелепі зліва, невчасного видалення шостого зуба на нижній щелепі зліва, невчасним призначенням консультації лікаря-хірурга торакального, застосуванням мазевої пов'язки, яке не було показаним.

Отже, в ході лікування ОСОБА\_7 завідувач стоматологічного хірургічного відділення Кіровоградської обласної лікарні ОСОБА\_5 та лікуючий лікар, лікар-хірург стоматолог стоматологічного хірургічного відділення Кіровоградської обласної лікарні ОСОБА\_6 не виконали свої професійні обов'язки протягом 19–20 листопада 2007 р., неналежно виконали свої професійні обов'язки протягом 21–26 листопада 2007 р., що виразилося у встановленні ОСОБА\_7 неправильного попереднього

діагнозу, несвоєчасному видаленні шостого лівого нижнього зуба, несвоєчасному та неадекватному розтині флегмони рота, неорганізації консультації торакального хірурга, невиробленні тактики лікування та, в подальшому, нелікуванні пневмонії, сепсису, інтоксикаційної міокардіопатії, непроведенні розтину в ділянці ший з дренажуванням. Тобто ОСОБА\_5 та ОСОБА\_6 вчинили злочин, передбачений ч. 1 ст. 140 КК України.

Згідно з ч. 3 ст. 10 ЦПК України, кожна сторона повинна довести ті обставини, на які вона посилається як на підставу своїх вимог або заперечень, крім випадків, встановлених цим Кодексом.

Відповідно до ч. 1 ст. 57 ЦПК України, доказами є будь-які фактичні дані, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин, що обґрунтують вимоги і заперечення сторін, та інших обставин, які мають значення для вирішення справи.

Згідно зі ст. 60 ЦПК України, кожна сторона зобов'язана довести ті обставини, на які вона посилається як на підставу своїх вимог і заперечень, крім випадків, встановлених ст. 61 цього Кодексу. Докази подають сторони та інші особи, які беруть участь у справі.

Звільнення винної особи від кримінальної відповідальності на підставі Закону України «Про амністію», а також у зв'язку із закінченням строків давності не звільняє її від обов'язку відшкодувати заподіяну злочином шкоду (ст. 44, 49, 86 КК України та ст. 14 Закону України «Про амністію»).

У пункті 2 постанови Пленуму Верховного Суду України від 23 грудня 2005 р. № 12 «Про практику застосування судами України законодавства про звільнення особи від кримінальної відповідальності» умовою звільнення особи від кримінальної відповідальності є вчинення нею певного умисного злочину, незалежно від того, закінчено його чи ні, вчинений він одноосібно чи у співучасті.

При вирішенні питання про звільнення особи від кримінальної відповідальності суд (суддя) під час попереднього, судового, апеляційного або касаційного розгляду справи повинен переконатися (незалежно від того, надійшла вона до суду першої інстанції з відповідною постановою чи з обвинувальним висновком, а до апеляційного та касаційного судів з обвинувальним вироком), що діяння, яке поставлено особі за провину, дійсно мало місце, що воно містить склад злочину і особа винна в його вчиненні, а також, що умови та підстави її звільнення від кримінальної відповідальності передбачені КК України. Тільки після цього можна постановити (ухвалити) у визначеному КПК України порядку відповідне судове рішення.

Суд правильно зазначив, що встановлено факт кримінально караного діяння, звільнення ОСОБА\_5 та ОСОБА\_6 від кримінальної відповідальності не свідчить про їх виправдання, визнання невинуватими у вчиненні злочину, підстави їх звільнення від кримінальної відповідальності не є реабілітуючими.

Отже, установивши всі обставини, необхідні для вирішення справи, вислухавши пояснення сторін, оцінивши надані сторонами докази в сукупності, суд першої інстанції дійшов правильного висновку про те,

що постанови про звільнення ОСОБА\_6 та ОСОБА\_5 від кримінальної відповідальності є доказом у розумінні ст. 57 ЦПК України, а відтак, згідно з вимогами ст. 1166, 1168, 1172, 1201 ЦК України, Кіровоградська обласна лікарня повинна відшкодувати шкоду, заподіяну позивачам її працівниками під час виконання ними своїх трудових (службових) обов'язків.

Позивач ОСОБА\_4 зазнав матеріальних витрат, що пов'язані з лікуванням і похованням ОСОБА\_7 в сумі 26527,83 грн, це підтверджено рахунком-фактурою № 386 від 23.11.2007 р. і копіями фіiscalьних чеків на придбання ліків (т. 1, а. с. 21–23), квитанцією про оплату комісійного дослідження (т. 1, а. с. 24), договором і чеком про оплату ритуальних послуг, накладною про готівковий розрахунок за виготовлення пам'ятника (т. 1, а. с. 25–26). Проте суд першої інстанції стягнув на користь позивачів на відшкодування матеріальної шкоди суму 62741 грн, безпідставно погодившись з доводами позивачів, які довели свої матеріальні витрати не в повному обсязі. Тому в цій частині судове рішення підлягає зміні через невідповідність висновків суду доказам, які містяться в матеріалах справи.

Висновок суду щодо заподіяння позивачам моральних, фізичних і психічних страждань, які спричинені внаслідок смерті члена їхньої сім'ї, є обґрунтованим і підтверджується доказами.

Згідно з консультивним листом від 28.05.2012 р., позивач ОСОБА\_2 зверталася за медичною допомогою до лікаря-психолога 11.04.2011 р. та 05.09.2011 р., та їй встановлено діагноз «депресійний синдром» (т. 1, а. с. 111).

Згідно з висновком експерта № 14н від 28.03.2013 р., ОСОБА\_2 внаслідок непрофесійних дій медичних працівників, що привели до смерті ОСОБА\_7, зазнала фізичного болю (страждань) і душевного болю (страждань), що викликало у неї відчуття небезпеки, беззахисності, образи, приниження гідності, з'явилися надлишкові перешкоди у вигляді штучного заподіянного проблемного перебігу життєвих подій, які визначають особливості соціально-психологічного контексту її життєвих обставин, як такі, що психологічно травмують, тобто смерть доночки є психотравмуючою для позивачки, спричинила депресивний синдром, завдала моральних страждань, тобто завдає їй моральної шкоди, можливий розмір якої може становити 432 мінімальні заробітні плати в Україні на момент ухвалення рішення (т. 1, а. с. 213–232).

Довідка від 20.01.2009 р. № 94/01, видана Кіровоградською обласною психіатричною лікарнею, підтверджує, що позивач ОСОБА\_4 протягом 2008 р. лікувався від депресивного епізоду в рамках розладу адаптації (т. 1, а. с. 113).

Згідно з висновком експерта № 15н від 28.03.2013 р., зі слів ОСОБА\_4 він проживав з ОСОБА\_7 однією сім'єю, смерть останньої, яка настала внаслідок непрофесійних дій медичних працівників, викликала у нього стрес, негативні переживання, тобто заподіяно моральні страждання, можливий розмір якої може становити 432 мінімальні заробітні плати в Україні на момент ухвалення рішення (т. 1, а. с. 233–249).

Згідно з висновком експерта № 16н від 28.03.2013 р., смерть ОСОБА\_7, яка настала внаслідок непрофесійних дій медичних працівників, є

психотравмуючою для ОСОБА\_3, що завдало останньому негативного емоційного впливу, викликало стрес, тобто заподіяно моральні страждання, можливий розмір якої може становити 432 мінімальні заробітні плати в Україні на момент ухвалення рішення (т. 2, а. с. 1–14).

Суд першої інстанції правильно встановив, що позивачі зазнали душевних і психічних страждань, оскільки у зв'язку з протиправною поведінкою (неправомірними діями) працівників відповідача щодо члена їхньої сім'ї втратили близького родича: дочку позивачів і матір малолітньої дитини, – тому мають право на відшкодування моральної шкоди.

Водночас колегія суддів не погоджується із визначенням судом розміром моральної шкоди, яка підлягає відшкодуванню за рахунок відповідача.

Суд не врахував положень п. 9 постанови Пленуму Верховного Суду України від 31 березня 1995 р. «Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди», ч. 3 ст. 23 ЦК України та не повною мірою виходив із зasad розумності, виваженості і справедливості.

Відповідно до ст. 9 Конституції, чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України. Зокрема, до них належить ратифікована Верховною Радою України Конвенція про захист прав людини та основних свобод, яка, як і інші міжнародні договори, підлягає застосуванню при розгляді справ судами.

Наприклад, Рішенням Європейського суду з прав людини від 14 березня 2013 р., яке набуло чинності, у справі «Салахов і Ісламова проти України» постановлено, що мало місце порушення ст. 3 Конвенції відносно невідповідності медичної допомоги потерпілому, відносно моральних страждань матері останнього, інші порушення Конвенції, за що державі-відповідачу слід сплатити другому заявникові (матері померлого), відповідно до ст. 44 § 2 Конвенції, за курсом, застосовним на дату урегулювання, 10000 євро компенсації моральної шкоди, спричиненої заявнику особисто.

При визначенні розміру відшкодування моральної шкоди суд неправильно застосував норми матеріального права, зокрема, вимоги ст. 3 ЦК України, в частині оцінки категорій добросовісності, розумності та справедливості, не врахував практику Європейського суду з прав людини при застосуванні Конвенції про захист прав людини та основних свобод і неправильно визначив розмір шкоди, який підлягав до стягнення з відповідача.

Моральну шкоду, зважаючи на її сутність, не можна відшкодувати в повному обсязі, оскільки немає (і не може бути) точних критеріїв майнового вираження душевного болю. Зважаючи на це, будь-яка компенсація моральної шкоди не може бути адекватною дійсним стражданням, тому будь-який її розмір може мати суто умовний характер.

Чинне законодавство у правовідносинах, які виникли між сторонами, не передбачає положень про те, що розмір моральної шкоди визначається у кратному співвідношенні з мінімальним розміром заробітної плати.

Висновок судово-психологічної експертизи, в якому зазначено про можливість визначення грошової компенсації за спричинену моральну шкоду у кратному співвідношенні з мінімальною заробітною платою із зазначенням цього кратного співвідношення, сам по собі не створює законодавчої бази для застосування при вирішенні спору same такого порядку визначення грошового еквівалента заподіяної моральної шкоди.

Отже, механізм обчислення розміру моральної шкоди законодавчо не встановлений. Саме тому п. 9 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди» передбачає, що розмір відшкодування моральної шкоди визначає суд залежно від характеру та обсягу страждань (фізичних, душевних, психічних тощо), яких зазнав позивач, характеру немайнових втрат (їх тривалості, можливості відновлення тощо) та з урахуванням інших обставин, а не в кратному співвідношенні з мінімальним розміром заробітної плати чи неоподатковуваним мінімумом доходів громадян.

Висновок експертизи, згідно з ч. 6 ст. 147 ЦПК України, для суду не є обов'язковим і оцінюється судом за правилами ст. 212 ЦПК України, тобто у сукупності з іншими доказами та не має заздалегідь встановленого значення.

Враховуючи всі обставини справи, тяжкість та обсяг страждань позивачів, тяжкість вимушених змін у їхніх життєвих стосунках, обставини заподіяння шкоди, розмір матеріальної шкоди та ступінь вини відповідача, виходячи із зasad розумності, виваженості та справедливості, розмір моральної шкоди, яка підлягає відшкодуванню за рахунок відповідача, колегія суддів вважає необхідним визначити: для малолітнього ОСОБА\_3 (сина померлої ОСОБА\_7) – 120000 грн, ОСОБА\_2 (матері померлої) – 100000 грн, ОСОБА\_4 (вітчима померлої) – 80000 грн.

Оскільки рішення суду відповідає фактичним обставинам справи, але суд неправильно застосував норми матеріального і процесуального права, колегія суддів вважає за можливе ухвалене судове рішення, відповідно до ст. 309 ЦПК України, змінити, розмір стягнутої матеріальної і моральної шкоди зменшити.

Відповідно до ст. 88 ЦПК України, підлягають перерозподілу судові витрати.

Позивачі звільнені від сплати судового збору, тому відповідач повинен сплатити судовий збір на користь держави пропорційно до задоволених вимог майнового та немайнового характеру в сумі 508 грн 87 коп.

Також підлягають стягненню з відповідача на користь ОСОБА\_4 витрати на правову допомогу, оскільки такі витрати пов'язані з оплатою правової допомоги фахівця у галузі права та підтвердженні документально.

Згідно із ст. 56 ЦПК України, правову допомогу може надавати особа, яка є фахівцем у галузі права і за законом має право на надання правової допомоги. За частинами 1, 2 ст. 84 ЦПК України, витрати, пов'язані з оплатою правової допомоги адвоката або іншого фахівця в галузі права, несуть сторони, крім випадків надання безоплатної правової допомоги. Границний розмір компенсації витрат на правову допомогу встановлюється законом.

Постановою Кабінету Міністрів України від 27 квітня 2006 р. № 590 «Про граничні розміри компенсації витрат, пов’язаних з розглядом цивільних та адміністративних справ і порядок їх компенсації за рахунок держави» затверджено граничні розміри компенсації витрат, пов’язаних з розглядом цивільних справ. Додатком до цієї постанови встановлено, що розмір компенсації витрат, пов’язаних із правовою допомогою стороні, на користь якої ухвалено судове рішення, якщо компенсація сплачується іншою стороною, не перевищує суму, що обчислюється, виходячи з того, що зазначеній особі виплачується 40 відсотків розміру мінімальної заробітної плати за годину її роботи.

Матеріалами справи підтверджується понесення позивачем ОСОБА\_4 витрат на юридичну допомогу в сумі 500 грн (т. 1, а. с. 27–28, 114–115).

Доводи позивача ОСОБА\_2 в цій частині обґрунтовувалися тим, що підтвердженням надання послуг фахівця у галузі права є угода від 08.06.2011 р. та 12.03.2008 р., укладені між нею та ОСОБА\_12 і ОСОБА\_13. (т. 1, а. с. 116–122), якими визначено оплату за представництво інтересів під час досудового слідства та судових засідань у кримінальній справі у розмірі 24000 грн. Водночас документів, що підтверджують здійснення платежу на зазначену суму у рахунок оплати витрат на правову допомогу, матеріали справи не містять.

Доводи апеляційної скарги ОСОБА\_2 щодо безпідставного залишення поза увагою суду її вимог про відшкодування матеріальної шкоди не є обґрунтованими.

З матеріалів справи випливає, що при зверненні позивачів до суду із цим позовом (т. 1, а. с. 1–11, 96–106) вимоги майнового характеру заявлені лише ОСОБА\_4, який в повному обсязі їх підтримував і не відмовився, в порядку ст. 174 ЦПК України, до закінчення розгляду справи. Заява про уточнення позовних вимог, в якій зазначено про необхідність стягнення матеріальної шкоди на користь ОСОБА\_2, була подана з порушенням вимог ст. 31–32, 118–120 ЦПК, тому не можна погодитись з тим, що суд першої інстанції порушив вимоги ст. 10–11 ЦПК України.

Керуючись ст. 303, 304, 307, 309, 313, 314, 316, 319, 325 ЦПК України, колегія суддів, –

#### **В И Р И Ш И Л А:**

апеляційні скарги Кіровоградської обласної лікарні управління охорони здоров’я Кіровоградської обласної державної адміністрації та ОСОБА\_2, яка діє в своїх інтересах та інтересах малолітнього ОСОБА\_3, ОСОБА\_4, задовільнити частково.

Рішення Ленінського районного суду м. Кіровограда від 23 грудня 2013 р. змінити.

Стягнути з Кіровоградської обласної лікарні управління охорони здоров’я Кіровоградської обласної державної адміністрації на користь ОСОБА\_2 як відшкодування моральної шкоди 100000 грн, та 1283,14 грн витрат, понесених за проведення психологічної експертизи.

Стягнути з Кіровоградської обласної лікарні управління охорони здоров’я Кіровоградської обласної державної адміністрації на користь ОСОБА\_3, ІНФОРМАЦІЯ\_1, інтереси якого представляє ОСОБА\_2, як відшкодування моральної шкоди 120000 грн.

Стягнути з Кіровоградської обласної лікарні управління охорони здоров'я Кіровоградської обласної державної адміністрації на користь ОСОБА\_4 як відшкодування моральної шкоди 80000 грн та матеріальnoї шкоди 26527,83 грн, 500 грн витрат на правову допомогу, а також 306,85 грн витрат, понесених за проведення психологічної експертизи.

Стягнути з Кіровоградської обласної лікарні управління охорони здоров'я Кіровоградської обласної державної адміністрації на користь держави судовий збір у сумі 508,87 грн.

Рішення набуває законної сили з моменту його проголошення та може бути оскаржене до Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ протягом двадцяти днів.

**Головуючий суддя – підпис**

**Судді – два підписи**